

SUFRAGIO INTERESATUA

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

New Jersey (AEB), 1776. Historian lehenengo emakumeen sufragioa lege onartu zen “nahi gabe”. Estatuko konstituzioa idaztean egindako akats bat izan omen zen lege aurrerakoiaren arrazoia; “gizon” guztiak bozkatzeko eskubidea zutela jaso ordez, eskubide hura “personak” guztiena zela idatzi omen zuten. Akatsaz (berandu) jabetuta, legea ez zuten bertan behera utzi 1807 arte.

Pasadizo bitxia interneteko hainbat gutunetan dago jasoa, gehienetan hitz berdintsekin eta gehiago sakondu gabe. Baina beste iturri batzuetara joaz, esaterako, Jan Ellen Lewis historialariak 2011n argitaratutako *Rethinking women's suffrage in New Jersey, 1776-1807* artikulura, edo legearen jatorrizko testura bertara, ikusiko dugu egia dela 1776an New Jerseyko emakumeek bozkatzeko eskubidea lortu zutela, eta 1807an galdu, baina ez zen akatsik egon.

New Jerseyko konstituzioaren pasarte horrek dio: *“That all inhabitants of the Colony (...) shall be entitled to vote”*. Hau da, “biztanle” guztiak zutela bozkatzeko aukera; “personak” aipatu ez arren, testua anbigua da generoari dagokionez. Baina 20 urte geroago, 1796an, bozkatzeko prozesua zehazteko dekretu bat onartu zuten: *“That every voter shall openly, and in full view deliver his or her ballot”*. “His” eta “her”, izenorde posesi-

AEB-ETAKO KONGRESUKO LIBURUTEGIA

bo maskulinoa eta femeninoa, biak jaso zituzten dekretuan, 20 urte lehenago idatzitakoan nahi gabe egindako akatsik ez zegoela garbi erakutsiz. Bestela ere, ez da oso sinesgarria 1776an egindako akatsaz 31 urte geroago jabetzea, eta orduan zuzentzea.

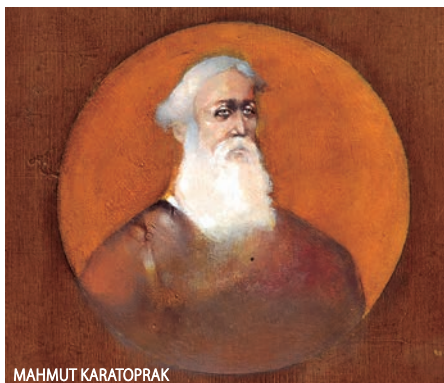
Horregatik, egun, historialari gehienek uste dute hizkuntza anbiguo hori jakinaren gainean eta propio erabili zutela. Eta nabarmentzen dute bozkatzeko beste baldintzak biltzerakoan ez zirela batera anbiguoak izan. Testuaren arabera, boto-emaelek adinez nagusi izan behar zuten, konderrri berean gutxienez 12 hilabetez bizi behar zuten eta beren izenean gutxienez 500 librako ondasunak izan behar zituzten.

Gutxienezko ondasun horiek izateko se-narraren edo aitaren baimena zuten emakumeek soilik eman zezaketen botoa –eta

Estatubatuar sufragistak 1910eko hamarkadaren hasieran. Munduko herrialde gutxi batzuetan emakumeen boto eskubidea onartu berri zen, emakume estatubatuarrek 1920an lortuko zuten eskubide hori (emakume zuriek, gainerakoek 1965 arte itxaroan behar izan baitzuten. Baina New Jersey ia mende eta erdi lehenago eman zieten aukera hori.

ezkongabe edo alargun aberats gutxi batzuek. Menpeko izaten jarraitzen zuten. Baina probetxugarriagoa da bozkatzeko aukera –zuk nahi duzunari bozkatzeko aduen menpekoa, hauteskondeetan erabili ezin duzun menpekoa baino.

New Yorken eta Massachusettsen ere antzeko hauteskunde legeak ezarri, baina bizpahiru urtetan atzera bota zituzten. New Jerseyen gizon aberatsek zuku gehiago atera zioten emakumeen bidez berriro bozkatzeko eskubideari. ■

MAHMUT KARATOPRAK

Zeliakoak, “hesteetako gaitza dutenak”

Azken mende laurdenean zeliakoen kopurua bost aldiz biderkatu da. Neurri batean, kontsumo ohiturak aldatu direlako, baina, batez ere, orain askoz gehiago diagnostikatzen delako. Gaixotasuna ez da berria; Areteo Kapadoziakoak (irudian) K.o. I. mendean idatzitako medikuntzako tratatu zabalean atal osoa eskaini zion “afekzio zeliakoari”. Izena ere Areteok berak jarri zion:

koiilikos edo “hesteetako gaitza dutenak” deitu zien gaixoei. Greziar medikuaren esanetan, zeliakoek “ez dituzte elikagaiak atxikitzen” eta horren arrazoia “bero natural eskasia” zen. Garai hartan uste zuten urdail barruko “bero natural” hori ezinbestekoa zela elikagaiak xurgatzeko. Hogeita bi mende geroago, badakigu zeliakoek glutenari intolerantzia iraunkorra diotela. ■